

טבע ותרבות

חלקו השלישי של ספר ה', ספר 'ויקרא', הנושא את הכינוי 'תורת כהנים' בפי רבותינו, או אם תרצו בלשונה של תובע"פ, כולו כשמו כן הוא, קריאה, קריאה מצד הקב"ה אלינו, והזמנה. אמנם היעד העיקרי של הזמנה זו היא בלי ספק אותם כהני ה' המתווכים בין העולם האנושי ובין העולם האלהי, להם אנו זקוקים כדי שבהתקרבנו אליו ב"ה, לא נתפרץ לחיים שהם מעבר למה שרובנו רגילים להם. אם לא אותם הכהנים, כניסתנו לתחום הקודש הייתה דומה דומה לזו של איכרים הפולשים לפלטין של מלך ללא כל הכנה מתאימה. היש להסיק מכך שח"ו ספר זה אינו פונה אל כל אחד ואחד מישראל? לא ולא. לא רק שהוא כולו מלא ושזור הנחיות המופנות לכולנו ללא יוצא מן הכלל, אלא שאף הצדדים המיוחדים לכהני ה' רצופים הנחיות שבמישרים או בעקיפין באות לצוות עלינו לנהוג כראוי למה שאנו צריכים להיות: ממלכת כהנים וגוי קדוש.

לדוגמא, משום מה כל החובות שבין אדם לחבירו, בעיקר במישור המוסרי והערכי (כבוד אב ואם, 'ואהבת לרעך כמוך', לא תונו איש את עמיתו', לקט שכחה ופאה ועוד), כמעט ללא יוצא מן הכלל מצויות בספר זה דוקא. כל איסורי אכילה, כל איסורי עריות ואף ההנחיות ההיסטוריות הראשונות של ההנהגה האלהית (פר' בחוקות) גם הם מצויים בו. תשובה, אפילו תהיה בקצרה בלבד מאפת המקום מתבקשת.

בערב יום העצמאות זה, חובה עלינו לזכור שיציאת מצרים לא הייתה רק שחרור מעבדות, היא הייתה יותר מזה: כניסה להיסטוריה. אבל אם כל כניסה להיסטוריה של עם היא ביטוי לחירות הפורצת ועולה, ומלווה בהופעת ערכים חדשים העולים ויוצאים לאור עולם, על אחת כמה וכמה כניסת עם ה' להיסטוריה. אם בעמים החירות העולם מלווה בצמיחת ערכים שעוצבו בידי אנוש, לא כן אצלנו. התורה היא זו שהתגלתה לנו מלמעלה בשעת חירותנו. לא בערכי אנוש עסיקנו עוד, אלא בערכים מוחלטים, בערכי שמיים. מכאן והלאה אנו מוזמנים לא רק להפסיק להיות עבדי אחרים, בחומר כברוח, אלא עוד יותר אנו קוראים להיות מה שאנו יכולים וצריכים להיות. ספר ויקרא אינו אלא הזמנה להיות הנעלה ביותר, האידיאלי. ורוח 'הזמנה' זו נושבת על כל הספר.

ספר זה כולו דיאלקטיקה מתמדת המעמתת טבעיות ואידיאל. כל פרשה שבו מזמינה אותנו למפגש בלתי-

צפוי ומרגש. פרשת 'שמיני' חובקת בחובה גם חנוכת מרכז הקודש, המשכן, וגם איסורי אכילה וההבחנות בין המותר לאסור. הפרשה הכפולה 'תזריע-מצורע' שלמעשה אחת היא בלבד, מזעזעת כבר מראשיתה. בפסוק הראשון שבה בשורת לידת בן מתלווה תוך כדי דבור בקביעה שהאם המביאה חיים לאור עולם טמאה, ושמחת הלידה מהולה בעצב! האם העצב חייב להיות המחיר של הבאת החיים לעולם? ומשום מה בסיום תקופת הטומאה מצוות ברית המילה. וכמו בשתי פרשיות אלה אנו ממשיכים להיטלטל בין קודש נשגב לארציות עולם התזונה והאכילה, בין ארצי לשמימי, בין טוב לרע כמעט בכל ההמשך. ואף אם ברור לנו שכל הדרישות האלה הן לטובתנו בלבד, רוב דורנו בשומעו אותן עומד נבוכ למול הסתירה. פרשת אחרי מות ממיכה 'במסורת' הזו: תחילתה ואמצעה הן הזמנות לקדושה, וסופה איסורי עריות, ועלול השומע לשאול: איך יתכן שאפשר להזמין לקדושה כאשר עדיין נדרשים לאסור ירידת לטומאה כה בזויה של גילויי העריות? ופרשת 'קדושים' שלאחריה, המביאה אותנו לשיא התופעה המוזרה הזו: לאחר ציווי של צו קטגורי להיות קדושים אנו נדרשים בדבור אחד לעמוד בשתי דרישות שהאחת, כבוד אב ואם, היא הטבעית ביותר, והשנייה, שמירת השבת שאינה בכלל פועל יוצא של דרישה הבאה מן החיים הטבעיים, אלא רק מן החיים האמוניים!

ובכן, פשר חידת דיאלקטיקה מוזרה זו נעוץ בהכרה ובהבנה של יסוד כל התורה, כל החיים היהודיים. חיים חילוניים מושתתים – במודע או לא – בקביעה שכל דבר טבעי טוב וכל דבר ספונטני מוצדק. ניתן להצהיר שהתורה איננה אלא הכחשת וסתירת עיקרון זה. **לא כל דבר טבעי טוב, ולא כל ספונטני מוצדק.** החירות הישראלית הטהורה נעוצה בהכרה בכך. לכן, עצם האיסור איננו יסוד הרע כפי שהפסיכואנליזה טענה, אלא הוא יסוד החירות ממש. בתוך עולמנו מצויים בעלי חיים שמבחינה זואולוגית אין כל סיבה להבחין ביניהם, ובכל זאת התורה יוצרת הבחנה חדה בין הטמאים שבהם לטהורים, משום שלא להשפעה שלילית על נפשותינו. יש בהבחנה התוריית משום קביעה שלא כל טבעי טהור וטוב. כשאם יולדת, מה יותר טבעי ויותר נשגב מהתגלותם של חיים, אבל לצערנו תועפות פיזיולוגיות עגומות מלוות הופעת חיים אלה, משום שעדיין אין במציאותנו דבר שכולו טהור וכולו טוב. אכן מאז חטאו של אדם הראשון אין שמחת החיים שאינה מהולה בעצב, הקב"ה כבר הודיע על כך. וכל זה משום שלצערנו הרב רק התמודדות עם הרע, עם הכאב, עם הצער ועם קשיים מביאה אותנו להיות מוסריים ובעלי ערכים. לכן גם ברית המילה באה מיד בעקבות דיני

העדר הטהרה לאחר לידה, משום שברית המילה היא החלטה להתערב ולא להשאיר העולם הטבעי על כנו. אותו ילד לא יהיה שלם ללא התערבותנו זו. גם גילויי העריות שאינם אלא התפרצויות של רגשות בזויים או חולניים המתעוררים רק אצל האדם שאינו מוסגל לשים מחסום לעצמו ולנטיותיו השפלות ובזויות, מגיע לשיא הטומאה שאינה יכולה לדור בכפיפה אחת עם שאיפות אידאליות. רק פסיכולוגיה פרודיאנית חולנית או פוסט-מודרניזם פרוץ היו יכולים להעניק זכות קיום לתופעות עגומות אלה. בקיצור אין החירות היהודית אלא מאבק נגד טבעיות בלתי מבוקרת, מאבק נגד העולם כפי שהוא על צדדיו היפים כעל צדדיו הפרובלמטיים.

ההכרה שעולמנו כולו שזור מהפכים הטעונים בירור מתמיד ובלתי-פוסק, הפכים המזמינים אותנו לא לקבל את ההווה כפי שהיא, אלא להתערב בה, לשפוט אותה, לתקן אותה, לא לקבל שום דבר כמובן מאליו, היא כל התורה כולה. אחרי אלפיים שנות גלות, אחרי מאתיים שנות אזרחות מקומית היינו יכולים לקבל המציאות כפי שנוצרה וכפי שעוצבה על ידי ההיסטוריה. הקמת מדינת ישראל היא בחירת של דרך אחרת, היא הסירוב להיות ככולם, והיא ביטוי לרצון להיות משהו מיוחד, להזדהות עם פנימיות שהתגלתה משום מה דוקא בשעת הצער האין-סופי של הגלות המרה והארוכה. בימים אלה, לכשאנו שומעים שבפעם הראשונה בעשרים השנים האחרונות הירידה גוברת על העלייה, אנו מבינים שהחירות היהודית לא הונחלה לדור, ושכל טקסי יום העצמאות המרשימים והמפוארים, כמו גם המחאות נגד מהותו של יום העצמאות מצד חוגים דתיים שאינם מצליחים להכיר בו כמעשה יד ההגשחה האלהית, לא הצליחו להבהיר לצעירינו איך משיגים חירות ועצמאות. לדרך האחת והיחידה מזמין אותנו ספר ויקרא: העמידה בסטנדרטים של עבודת ה' ובמאבקים הכרוכים בעמידה זו, מאבקים נגד עצמנו, נגד הטבע ונגד הרע בכל מקום. הסירוב לקבל את המציאות כפי שהיא. זוהי תמצית התרבות היהודית האמיתית.

הרב ד"ר אליהו רחמים זייני
ראש ישיבת ההסדר 'אור וישועה' חיפה.